УДК 330.34

Марина Афанасіївна ДЕМ'ЯНЧУК
доктор економічних наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова; старший науковий співробітник, Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України, e-mail: ma-demyanchuk@ukr.net,
ORCID ID: http://orcid.org/0000-0002-3907-3464

ТЕОРЕТИЧНИЙ БАЗИС ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ МІКРОЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ В УМОВАХ ЦИФРОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Дем'янчук, М. А. *Теоретичний базис збалансованого розвитку мікроекономічних систем в умовах цифрових трансформацій*. Вісник соціально-економічних досліджень : зб. наук. праць. Одеса : Одеський національний економічний університет. 2021. № 1 (76). С. 76–88.

Анотація. *У статті визначено сутність, відмінні особливості та функції збалансованого розвитку мікроекономічних систем під впливом глобалізаційних явищ та цифрових трансформацій. Теоретико-методологічну основу дослідження сформували еволюційно-циклічна теорія та теорія динамічної рівноваги, основні підходи збалансованого (сталого) розвитку. У процесі дослідження використано методи діалектичного пізнання, узагальнення та наукової абстракції, застосування яких дозволило сформувати теоретичне підґрунтя збалансованого розвитку мікроекономічних систем з урахуванням глобалізаційних, інформатизаційних і цифрових перетворень. Встановлено чинники позитивного та негативного впливу процесів глобалізації на діяльність мікроекономічних систем. Виявлено когерентний зв'язок між сучасними закономірностями розвитку мікроекономічних систем та використовуваними ними інфокомунікаційними технологіями і послугами з урахуванням створюваного синергійного ефекту, що дозволяє визначити впливовість інфокомунікаційних технологій на цифрову грамотність суспільства і розвиток цифрової економіки шляхом врахування їхньої доступності та інтенсивності використання. Зазначено, що збалансований розвиток мікроекономічних систем є динамічною категорією, спрямованою на оптимізацію процесу досягнення економічного, соціального та екологічного розвитку через реалізацію динамічного взаємозв'язку нових функцій та якісних характеристик систем. Визначено, що збалансованому розвитку мікроекономічних систем характерні відмінні особливості, зокрема: економічні, еколого-енергетичні та соціальні. Охарактеризована сукупність функцій мікроекономічних систем, які реалізуються ними у контексті збалансованого розвитку та є необхідними для вирішення зовнішніх та внутрішніх проблем забезпечення якісного і стабільного розвитку у довгостроковій перспективі, зберігаючи динамічну рівновагу та спираючись на власні можливості. На основі узагальнення існуючих теоретичних підходів та базових положень концепції сталого розвитку на різних рівнях ієрархії з урахуванням глобалізаційних, інформатизаційних і цифрових перетворень отримав подальший розвиток теоретичний базис збалансованого розвитку мікроекономічних систем, що ґрунтується на встановленні характерних відмінних особливостях збалансованого розвитку підприємств, діяльність яких досліджується з позиції реалізації ними сукупності економічної, соціальної та екологічної функцій.*

Ключові слова: *мікроекономічна система; збалансований розвиток; цифрова трансформація; глобалізація; закономірності; фактори; сутність; відмінні особливості; функції.*

 © Дем'янчук М.А., 2021

Марина Афанасьевна ДЕМЯНЧУК
доктор экономических наук, доцент кафедры финансов, банковского дела и страхования, Одесский национальный университет им. И. И. Мечникова; старший научный сотрудник, Институт проблем рынка и экономико-экологических исследований НАН Украины, e-mail: ma-demyanchuk@ukr.net, ORCID ID: http://orcid.org/0000-0002-3907-3464

ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ БАЗИС СБАЛАНСИРОВАННОГО РАЗВИТИЯ МИКРОЭКОНОМИЧЕСКИХ СИСТЕМ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВЫХ ТРАНСФОРМАЦИЙ

Демянчук, М. А. *Теоретический базис сбалансированного развития микроэкономических систем в условиях цифровых трансформаций*. Вестник социально-экономических исследований : сб. науч. трудов. Одесса : Одесский национальный экономический университет. 2021. № 1 (76). С. 76–88.

Аннотация. *В статье определены сущность, отличительные особенности и функции сбалансированного развития микроэкономических систем под влиянием глобализационных явлений и цифровых трансформаций. Теоретико-методологическую основу исследования сформировали эволюционно-циклическая теория и теория динамического равновесия, основные подходы сбалансированного (устойчивого) развития. В процессе исследования использованы методы диалектического познания, обобщения и научной абстракции, применение которых позволило сформировать теоретические основы сбалансированного развития микроэкономических систем с учетом глобализационных, информатизационных и цифровых преобразований. Установлены факторы положительного и отрицательного влияния процессов глобализации на деятельность микроэкономических систем. Выявлена когерентная связь между современными закономерностями развития микроэкономических систем и используемыми ими инфокоммуникационными технологиями и услугами с учетом создаваемого синергетического эффекта, что позволяет определить влиятельность инфокоммуникационных технологий на цифровую грамотность общества и развитие цифровой экономики посредством учета их доступности и интенсивности использования. Отмечено, что сбалансированное развитие микроэкономических систем представляет собой динамическую категорию, направленную на оптимизацию процесса достижения экономического, социального и экологического развития через реализацию динамической взаимосвязи новых функций и качественных характеристик систем. Определено, что для сбалансированного развития микроэкономических систем характерны отличительные особенности, в частности: экономические, эколого-энергетические и социальные. Охарактеризована совокупность функций микроэкономических систем, реализуемых ими в контексте устойчивого развития и необходимых для решения внешних и внутренних проблем обеспечения качественного и стабильного развития в долгосрочной перспективе, сохраняя динамическое равновесие и опираясь на собственные возможности. На основе обобщения существующих теоретических подходов и базовых положений концепции устойчивого развития на разных уровнях иерархии с учетом глобализационных, информатизационных и цифровых преобразований получил дальнейшее развитие теоретический базис устойчивого развития микроэкономических систем, основанный на установлении характерных отличительных особенностей сбалансированного развития предприятий, деятельность которых исследуется с позиции реализации ими совокупности экономической, социальной и экологической функций.*

Ключевые слова: *микроэкономическая система; сбалансированное развитие; цифровая трансформация; глобализация; закономерности; факторы; сущность; отличительные особенности; функции.*

Maryna DEMIANCHUK
Doctor of Economics, Associate Professor of Finance, Banking and Insurance Department, Odessa I. I. Mechnikov National University; Senior Researcher, Institute of Market Problems and Economic-Ecological Research of the National Academy of Sciences of Ukraine, e-mail: ma-demyanchuk@ukr.net, ORCID ID: http://orcid.org/0000-0002-3907-3464

THEORETICAL BASIS FOR THE BALANCED DEVELOPMENT OF MICROECONOMIC SYSTEMS IN THE CONDITIONS OF DIGITAL TRANSFORMATIONS

Demianchuk, M. (2021). *Theoretical basis for the balanced development of microeconomic systems in the conditions of digital transformations* [Teoretychnyi bazys rozvytku mikroekonomichnykh system v umovakh tsyfrovykh transformatsii], Socio-economic research bulletin, Vìsnik socìal'no-ekonomìčnih doslìdžen' (ISSN 2313-4569), Odessa National Economic University, Odessa, No. 1 (76), pp. 76–88.

Abstract. *The article determines the essence, distinctive features and functions of the balanced development of microeconomic systems under the influence of globalization phenomena and digital transformations. The theoretical and methodological basis of the study was formed by the evolutionary-cyclical theory and the theory of dynamic equilibrium, the main approaches to balanced (sustainable) development. In the course of the study, methods of dialectical cognition, generalization and scientific abstraction were used, the use of which made it possible to form the theoretical foundations of the balanced development of microeconomic systems, taking into account globalization, informatization and digital transformations. The factors of positive and negative influence of globalization processes on the microeconomic systems activity have been established. A coherent relationship between the modern patterns of microeconomic systems development and infocommunication technologies and services they use, was revealed, taking into account the created synergistic effect, which makes it possible to determine the influence of infocommunication technologies on the digital literacy of society and the development of digital economy by taking into account their availability and intensity of use. It is noted that the balanced development of microeconomic systems is a dynamic category aimed at optimizing the process of achieving balanced economic, social and environmental development through the implementation of the dynamic relationship of new functions and qualitative characteristics of systems. It has been determined that the balanced development of microeconomic systems is characterized by excellent features, in particular: economic, ecological, energy and social. The aggregate of microeconomic systems functions, implemented by them in the context of sustainable development and necessary for solving external and internal problems of ensuring high-quality and stable development in the long term, maintaining a dynamic balance and relying on their own capabilities, is characterized. Based on the generalization of existing theoretical approaches and basic provisions of the sustainable development concept at different levels of the hierarchy, taking into account globalization, informatization and digital transformations, a theoretical basis for the sustainable development of microeconomic systems was further developed, based on the establishment of the characteristic distinctive features of the balanced development of enterprises, the activities of which are investigated from the standpoint of their implementation of the totality economic, social and environmental functions.*

Keywords: *microeconomic system; balanced development; digital transformation; globalization; patterns; factors; essence; distinctive features; functions.*

JEL classification: *A100; B520; Q010*

DOI: *https://doi.org/10.33987/vsed.1(76).2021.76-88*

Постановка проблеми у загальному вигляді. В умовах переходу економіки України до цифрової стратегії розвитку та дотримання цілей сталого розвитку більшої уваги потребують питання визначення основ збалансованого розвитку мікроекономічних систем, які забезпечують основу цифрової інфраструктури, платформу всіх інформаційних процесів та сприяють інтеграції у цифрове суспільство. Динамічне впровадження інноваційних інфокомунікаційних технологій в більшість бізнес-процесів сучасних підприємств різних сфер економічної діяльності зумовлено сучасними цифровими трендами, еволюцією розумних продуктів, сервісів, бізнес-моделей, застосуванням хмарних обчислень, нейронних мереж тощо. Підприємство у таких умовах є провідним елементом сучасної економіки, що забезпечує ринок товарами та послугам, сприяє розвитку здорової конкуренції, задовольняє потреби споживачів. Втім, домінування філософії «споживання», пріоритету економічної вигоди, виснаження ресурсного потенціалу та розбалансованість причинно-наслідкових зв'язків визначають необхідність оздоровлення поглядів підприємців на економічні процеси, що обумовлює сукупність економічних, екологічних, соціальних, енергетичних та інфокомунікаційних передумов переходу до концепції збалансованого розвитку мікроекономічних систем.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. Еволюціонування концепції збалансованого розвитку охоплює тривалий період, протягом якого розглядались проблеми раціонального використання природних ресурсів при постійному зростанні потреб людства, де економічна складова дозволяє виокремити необхідні методи і важелі впливу задля досягнення стабільності й розвитку. Теоретико-методологічну основу дослідження формують еволюційно-циклічна теорія та теорія динамічної рівноваги, а також основні підходи збалансованого (сталого) розвитку, зокрема антропоцентричний, системний, неокласичний, неокенсіанський, інституціональний, інфраструктурний, ресурсний, біосферний та інтегративний. Здебільшого збалансований (сталий) розвиток вітчизняними та закордонними вченими досліджується на державному та глобальному рівнях, відзначаючи необхідність його розгляду у єдності трьох складових: економічної, соціальної та екологічної [1, с. 144]. Зокрема, вченими О. В. Мороз та Л. П. Сідельниковою досліджуються питання інституціонального забезпечення національних планів сталого розвитку і антикризового управління [2, с. 9] та особливості податкового механізму забезпечення сталого розвитку держави і регіонів [3, с. 50].

Збалансований розвиток на рівні мікроекономічних систем науковцями зазвичай ототожнюється із поняттям стійкості і розглядаються підприємства різних організаційно-правових форм та форм власності відмінних сфер економічної діяльності. Так, В. А. Гросул [4, с. 104] узагальнено теоретичні підходи щодо визначення сутності стійкого розвитку підприємства. Теоретичне обґрунтування стійкого економічного розвитку підприємств здійснено К. О. Іванчук [5]. Подальшого розвитку набули дослідження сталого розвитку підприємства як процесу та економічного явища, зокрема, у працях Н. В. Дойсан-Коровьонкової [6]. В. В. Прохоровою [7, с. 364] досліджено питання управління стійким розвитком підприємства як основи трансформаційних процесів тощо. Питанням процесів забезпечення сталого розвитку, зокрема цифрових підприємств та підприємств державної форми власності, присвячено праці М. Г. Безпарточного [8, с. 75; 9, с. 63]. В секторальному розрізі сталий розвиток досліджується з різних позицій, зокрема, щодо можливості переорієнтації телекомунікаційних підприємств на сталий тип

розвитку О. А. Князєвою та Н. В. Дойсан-Коровьонковою [10, с. 117]; О. Ю. Гусєвою та Т. Б. Хлевицькою [11, с. 126] обґрунтовано інструментарій стратегічного управління сталим розвитком телекомунікаційних підприємств; В. О. Колотій [12] досліджуються особливості сталого розвитку підприємств торгівлі в умовах активізації інноваційної діяльності. Також паралельно із сталим розвитком підприємств С. Бернова, Б. Клемпнер та С. Магнін [13] досліджують і аспекти сталого інвестування. При цьому Р. Г. Екклс та М. Д. Кастапелі [14] досліджують процеси забезпечення сталого розвитку підпри-ємств з позиції створення стійкої цінності за допомогою екологічного, соціального та корпоративного управління. Також складові концепції системи фінансових механізмів корпоративного сталого розвитку досліджуються Г. К. Роговим [15, с. 222].

Віддаючи належне значимості наукових досягнень зарубіжних та вітчизняних учених, варто відзначити, що недостатньо дослідженими залишаються питання, які стосуються особливостей забезпечення збалансованого розвитку мікроекономічних систем в умовах цифрових трансформацій.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Збалансований розвиток є багатогранним поняттям, що може приймати різні видові прояви, вирішуючи проблеми економічного, соціального й екологічного характеру в системі, а не як епізодичні явища, та є складовою економічного розвитку країни, регіонів та підприємств, що спричиняє незворотні, цілеспрямовані та закономірні зміни системи, послідовний перехід від одного стану до якісно іншого. Йому притаманний еволюційний вид, коли якісні зміни відбуваються поступово, повільно, на відміну від революційного, коли відбувається стрибкоподібний перехід від одного стану системи до іншого, якісно нового. Проте із розвитком цифрової економіки та інтенсифікації використання інформаційно-комунікаційних технологій видозмінюється діяльність мікроекономічних систем, що формує потребу в проведенні додаткових досліджень.

Постановка завдання. Метою статті є визначення теоретичного базису збалансованого розвитку мікроекономічних систем під впливом глобалізаційних явищ та цифрових трансформацій. Досягнення поставленої мети обумовлює необхідність визначення позитивних та негативних чинників впливу глобалізаційних та цифровізаційних процесів на діяльність мікроекономічних систем; визначення сутності, відмінних особливостей та функцій збалансованого розвитку мікроекономічних систем з урахуванням сучасних закономірностей їхнього розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інтеграційні тенденції світового господарства, інтернаціоналізація виробництва, обмін інформаційними ресурсами, уніфікація національних стандартів характеризують сучасний етап розвитку суспільства, ускладнюючі багаторівневі зв'язки між суб'єктами економічної системи та формуючи нові суперечливості між ними. Порівняно із світовими і національними перетвореннями глобалізаційні процеси на мікроекономічному рівні мають дещо інший характер впливу на мікроекономічні системи та проявляються у розширенні їхньої діяльності за межі внутрішнього ринку шляхом постійного розвитку та впровадження інновацій, що спричиняє підвищення конкурентоспроможності та продуктивності праці, їхньої інвестиційної привабливості та стимулює зростання прямих інвестицій. Тобто глобалізація дає можливість залучити більш вагомий обсяг фінансових ресурсів, що у майбутньому дозволить більш ефективно вирішувати екологічні проблеми шляхом поєднання і консолідації ресурсів та координації діяльності мікроекономічних систем різних сфер економічної діяльності в цих

питаннях. Однак глобалізаційні процеси можуть спричинити і негативні наслідки через нерівномірність розподілення переваг від глобалізації в окремих сферах національної економіки, можливий перехід контролю над економікою до більш сильніших держав через транснаціональні корпорації, що, у свою чергу, може спричинити дестабілізацію фінансової сфери як на рівні окремої країни, так і на світовому рівні.

Значні переваги від глобалізації можна отримати мікроекономічним системам при зосередженні на випуску найбільш конкурентоспроможної наукомісткої продукції та наданні послуг шляхом зниження їх собівартості через впровадження інноваційних технологій, що, у свою чергу, сприятиме підвищенню рівня компетентності персоналу. Поряд з цим, варто зауважити, що міграційні процеси, які відбуваються за рахунок глобалізаційних процесів, можуть спричинити відтік кваліфікованих спеціалістів та, як наслідок, скорочення інтелектуальної бази інноваційної діяльності мікроекономічних систем та зменшення їх інтелектуального потенціалу при підвищенні значення соціальних та екологічних стандартів у суспільстві. Діяльність мікроекономічних систем схильна до суттєвих збурень швидкозмінних станів міжнародних ринків, оскільки вплив глобалізації спрямовано не тільки на самі мікроекономічні системи, а й на діючі та виникаючі між ними взаємозв'язки, що призводить до їхньої непередбачуваної поведінки.

Тож діяльність сучасних мікроекономічних систем знаходиться під впливом позитивних та негативних чинників процесів глобалізації. Зокрема, серед чинників процесів глобалізації, що мають негативний вплив, варто виокремити: світову економічну та політичну відносну нестабільність, кризу безпеки; зниження темпів зростання світової економіки, міграційну кризу; прискорення темпів інфляції, валютну волатильність; обмеженість інвестиційних ресурсів, зниження купівельної спроможності; науково-технічне відставання, корупцію та нецільове використання коштів; обмежений доступ до сучасного обладнання та технологій через недостатність інвестицій в умовах посилення інвестиційних критеріїв; недосконалу транспортну інфраструктуру; високу конкуренцію на ресурси в умовах їхньої обмеженості та подорожчання; посилення конкуренції на насиченому ринку, конкурентів із розвинутих країн, що представлені на вітчизняному ринку; брак інформації та досвіду використання найкращих практик; зростання собівартості внаслідок витрат на НДДКР; низький попит на вітчизняну інноваційну продукцію та послуги через недовіру; обмеженість доступу до фінансових ресурсів через їхню коштовність; недостатність виробничих потужностей, морально застаріле обладнання; зниження життєвого циклу товарів та послуг; брак висококваліфікованих спеціалістів різних сфер діяльності; недосконаліть бізнес-процесів в умовах цифровізації; обмеженість доступу до фінансових ресурсів тощо.

Всупереч низці негативних чинників, глобалізаційні процеси мають і позитивний вплив на діяльність мікроекономічних систем, наприклад: вирішення складних економічних проблем, сприяння розвитку економічних зон та єдиного економічного простору; вирівнювання економічної ситуації у світі, удосконалення виробництва за рахунок використання високоякісного обладнання; посилення взаємозв'язку та унікальності осіб, цивілізація людства; охорона світу від забруднення довкілля, перенаселення планети, організованої злочинності, тероризму, незаконного обігу наркотиків; формування вільної зовнішньої торгівлі, ефективне управління фінансовими потоками, зростання добробуту населення, зростання політичного авторитету; зміцнення економічного та політичного співробітництва; удосконалення нормативно-правової бази; участь держави у

електронній взаємодії з усіма підприємствами.

Не менш важливим позитивним впливом глобалізаційних процесів на мікроекономічні системи є: підвищення рівня проникнення технологій та фінансових інструментів; виникнення нових економічних перспектив для країни та мікроекономічних систем; забезпечення найбільш високого рівня життя громадян; розвиток нового типу виробничих відносин, прискорення впровадження та поширення технічних досягнень та сучасних методів управління; зростання обсягів інформаційних ресурсів, поява цифрових стартапів; стимулювання зростання виробництва та його раціоналізація, збільшення виробничої діяльності за рахунок поліпшення умов конкурентної середи; модернізація виробничих потужностей, підвищення конкурентоспроможності не тільки продукції та послуг, а й самого підприємства; оптимізація та сумісність окремих бізнес-процесів та підвищення ефективності підприємства за рахунок застосування нових технологій та нових методів прийняття рішень, заснованих на цифровій трансформації інформації, що приводить до економії часу, зростання капіталоємності та наукоємності мікроекономічних систем; розширення ринків збуту за рахунок актуальної та достовірної інформації та технологій її обробки, скорочення витрат та поява нових джерел додаткових доходів, сприяння формуванню стійкого економічного та збалансованого розвитку, підвищення продуктивності праці, підвищення рівня заробітної плати та соціальних стандартів, безперервне впровадження інновацій у виробничу діяльність тощо.

Разом із глобалізаційними процесами сучасний світ переживає перехід від індустріального суспільства до інформаційного, при цьому рівень розвитку інформаційного простору вирішальним чином впливає на економіку, культуру і політику. Впровадження новітніх телекомунікаційних технологій веде до скорочення витрат і зростання продуктивності праці, створення віддалених робочих місць, розвитку дистанційних форм навчання і т. д. Не зважаючи на позитивну динаміку економічного розвитку України, залишаються переважно низькі показники економічної сфери у порівнянні з іншими держави. Вважаємо, зазначене проявляється через відомий феномен цифрової нерівності, цифрової прірви (digital divide), що у контексті глобалізації, цифровізації та розвитку інформаційного суспільства отримав відповідну реакцію по всьому світу. Йдеться про розподіл суспільств держав на основі нерівномірного доступу до сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Найбільш яскравим прикладом зазначеної нерівності є те, що на початку XXI століття 80% людей у світі ще ніколи не користувалися телефоном і 95% не використовували комп'ютер, порівняно з тим, що наприкінці 2020 року уперше за всю історію більш ніж половина населення світу користується Інтернетом. Це є значним досягненням у напрямку більш інклюзивного суспільства, яке надає нові можливості розвитку за допомогою ІКТ, що є важливим кроком до того, щоб жодна країна не залишилась «позаду».

Стрімкий розвиток цифрових технологій породжує енергійний розвиток і цифрової економіки завдяки спроможності збирати, застосовувати і синтезувати великі обсяги цифрових даних фактично. Ці питання глибоко зацікавили науковців у напрямку впливу цифрової економіки на розвиток суспільства. Порівняно з деякими недоліками цифровізація надає, безперечно, численні переваги, а саме на даний час ще невимірні мультиплікативні ефекти цифровізації при підключенні в єдиний інформаційний простір всіх виробничих ланцюгів. Потенційні позитивні ефекти цифрової економіки (цифрові дивіденди) надаються потужними

аналітичними кампаніями та світовими форумами, і залежно від методів оцінки розмір цифрової економіки наразі оцінюють від 4,5 до 15,5% світового ВВП, і у неї є величезний потенціал для подальшого розширення.

Як і при появі будь-якої нової сукупної технологічної хвилі, вплив цифровізації на суспільство та економіку є неоднозначним: з однієї сторони, позначається розвиток економіки на новітньому рівні взаємодії всіх її елементів, з іншої – руйнується стара система виробництва і розподілу благ. «Наскрізні технології» (роботизація, технологія блокчейна, нейромережі, штучний інтелект, квантова віртуальна і доповнена реальність) призводять до оптимізації виробництва, роботизації, віддаленого контролю, і, як наслідок, скорочення і ліквідація фізичних робочих місць та поява на їх заміну цифрових робочих місць.

Тобто збалансований розвиток мікроекономічних систем обумовлений з однієї сторони закономірністю галопуючого розвитку суб'єктів цифрової економіки, заснованого на випереджально-прискореному розвитку телекомунікаційних підприємств із одночасним проведенням політики підвищення цифрової грамотності суспільства, з іншою підвищенням рівня доступності, забезпеченості мікроекономічних систем сучасними інфокомунікаційними технологіями і послугами, інтенсивність використання яких впливає на базові, стандартні і прогресивні навички персоналу, які формують основу інтелектуальної складової потенціалу збалансованого розвитку мікроекономічних систем.

Досягнення розвитку цифрової економіки країни можливо за рахунок цифровізації бізнесу, що приводить до таких ефектів як економія витрат на закупівлю матеріалів, скорочення запасів, модернізація виробничого циклу та зростання ефективності обладнання, прискоренню економічного зростання та залучення інвестицій, підвищення ефективності діяльності та конкурентоспроможності тощо. Цифровізація бізнес-сфери сприяє технологічному розвитку через оптимізацію та підвищення точності і ефективності роботи підприємств, переміщення їх на електронні та цифрові платформи як джерела формування додаткової цінності.

Крім того діяльність мікроекономічних систем знаходиться під впливом факторів позитивного та негативного впливу (рис. 1). Негативні фактори доцільно представити економічною, організаційно-правовою, функціональною, інформаційно-аналітичною та соціально-психологічною групами, а позитивні – фінансовою, технологічною, урядово-інфраструктурною та соціально-інформаційною групами.

Саме в таких умовах на перше місце стає збалансованість розвитку мікроекономічних систем, якому притаманний еволюційний вид, коли якісні зміни відбуваються поступово, повільно, на відміну від революційного, коли відбувається стрибкоподібний перехід від одного стану господарської системи до іншого, якісно нового. Ураховуючи концепції (теорії) розвитку підприємства, які сформовано економічною наукою (теорія спрямованого розвитку підприємства, теорія циклічного розвитку і теорія життєвого циклу підприємства) можна стверджувати, що збалансований розвиток є спрямованим, тому траєкторія розвитку кожного підприємства індивідуальна і залежить від його адаптивності до змін зовнішнього середовища та здатності розв'язувати внутрішні суперечності своєчасно і раціонально. І тому в процесі такого розвитку мікроекономічна система переходить від одного стану в інший, намагається досягти гармонійної рівноваги для довготривалого існування. Зміна стану на якісно новий вимагає додаткових витрат матеріальних і фінансових ресурсів, інтелектуальних зусиль і часу, тому існують певні обмеження на послідовність переходу з одного стану в інший.

Фактори позитивного впливу	Економічна, соціальна та екологічна діяльність мікроекономічних систем	Фактори негативного впливу
Фінансові: доступ до цифрових фінансових послуг; значне зростання обсягів безготівкових операцій та безперешкодний моніторинг грошових потоків; підвищення обсягів інвестиційного капіталу та інші.		*Економічні:* низький платоспроможний попит на телекомунікаційні послуги; незначні обсяги та недосконаліть структури капіталу вітчизняних підприємств; відсутність інвестиційних інструментів та програм з метою збільшення потужностей; та інші.
Технологічні: підвищення автоматизованого управління виробничими процесами; істотне підвищення конкурентоспроможності підприємств за рахунок оптимізації процесів і кастомізації цифрових продуктів та сервісів; швидка обробка великого обсягу даних, використання хмарних технологій та обчислень; віртуалізація фізичних і обчислюваних систем підприємств та їхніх інфраструктур; підвищення якості товарів та послуг; використання розумних продуктів, сервісів, нових бізнес-моделей; застосування трансформаційних інновацій та створення відповідних продуктів і розробок.		*Організаційно-правові:* відсутність злагодженої та дієвої державної політики у сфері впровадження та розвитку телекомунікацій; недосконала законодавчо-нормативна база; відсутність реальних фінансових механізмів для стимулювання розвитку мікроекономічних систем, а також підвищення рівня інформованості та доступності до електронних послуг і т.д.
Урядово-інфраструктурні: фокусне та комплексне державне управління, зменшення державного апарату; доступ суспільства до е-уряду, е-комерції та е-бізнесу, поява нових індустрій; розвиток «розумних» міст та налагодження комунікаційних зв'язків; розвиток інфраструктури ІКТ, транспорту, енергопостачання; розвиток інтегрованих ланцюжків по вертикалі та горизонталі тощо.		*Функціональні:* недостатня ефективність стратегічного менеджменту мікроекономічних систем; помірно низька конкурентоспроможність мікроекономічних систем у ході залучення інвестиційних коштів; недостатня кваліфікація кадрів; порушення чинного законодавства; зростання шахрайства; політична нестабільність в країні; слабкі зовнішньоекономічні зв'язки України у мікроекономічних системах з іншими країнами тощо.
Соціально-інформаційні: охоплення всіх верств населення та територій послугами інформаційного, освітнього, медичного, соціального, екологічного та іншого характеру; формування інформаційної культури та компетенцій щодо володіння цифровими навичками; забезпечення добробуту, комфорту та якості життя суспільства на більш високому рівні; зменшення цифрового розриву та вирівнювання доступу громадян до цифрових технологій та можливостей, що вони надають; створення нових цифрових робочих місць.		*Інформаційно-аналітичні:* незначне впровадження сучасних інфокомунікаційних технологій; вагома інформаційна закритість діяльності мікроекономічних систем; відсутність якісної та необхідної статистичної інформації; недосконаліть фінансової та нефінансової звітності; низький рівень реклами; непрозорість даних та ін.
		Соціально-психологічні: відсутність довіри громадян та суб'єктів господарювання до електронних послуг із застосуванням ІКТ; значний діапазон ризиків при використанні ІКТ (кіберризики) тощо.

Рис. 1. Фактори позитивного та негативного впливу на діяльність мікроекономічних систем
Джерело: розроблено автором

Отже, збалансований розвиток мікроекономічних систем представляє собою динамічну категорію, спрямовану на оптимізацію процесу досягнення збалансованого економічного, соціального та екологічного розвитку через реалізацію динамічного взаємозв'язку нових функцій та якісних характеристик систем. Відмінними особливостями збалансованого розвитку є економічні, еколого-енергетичні та соціальні.

Зокрема, економічними особливостями збалансованого розвитку є: фінансова стабільність і позитивна динаміка прибутковості; можливість мобілізації інвестиційних ресурсів; залучення іноземних партнерів до реалізації інноваційних проєктів; наявність платоспроможних споживачів з метою одержання прибутку тощо. Еколого-енергетичними особливостями збалансованого розвитку мікроекономічних систем є екологічна сталість підприємства, що сприяє рівноважному стану екосистеми та захисту довкілля; вплив діяльності підприємства на суспільну свідомість через участь у реалізації проєктів з екологічної безпеки, охорони навколишнього середовища та популяризації економного споживання енергетичних ресурсів та ін. Соціальними особливостями, з однієї сторони, виступають аспекти діяльності підприємства, що створюють конкурентні переваги через підвищення результативності праці персоналу, зокрема: комфортні та безпечні умови праці, соціальна захищеність персоналу, задоволення культурних, матеріальних та духовних потреб; з іншої сторони, це аспекти діяльності підприємства щодо соціальної відповідальності перед суспільством, соціальної справедливості, формування позитивної оцінки діяльності підприємства споживачами, персоналом і суспільством.

Діяльність мікроекономічних систем у контексті збалансованого розвитку доцільно розглядати як сукупність реалізації ними економічної, соціальної та екологічної функцій. Вітчизняна нормативна база, наукові та фахові джерела трактують й визначають зміст економічної діяльності за різними контекстами (правовим, доктринальним, соціальним тощо), проте сучасні цифрові технології змінюють її через вплив на корпоративну стратегію, інвестиційну поведінку і торговельні потоки. Тож економічна функція мікроекономічних систем направлена на отримання фінансового результату за рахунок збільшення обсягів реалізації продукції (робіт, послуг) й розширення можливостей задовольняти зростаючі потреби споживачів, збільшення потужностей й збуту, залучення інвестиційних ресурсів, поліпшення якості продукції тощо, шляхом імплементації у свою діяльність передових технологічно-інформаційних та цифрових інновацій.

Реалізація соціальної функції спрямована, з одного боку, на трудовий колектив з метою стимулювання продуктивності праці, підвищення кваліфікаційного рівня персоналу, збереження життя та здоров'я працюючих, створення системи їх соціального захисту на рівні підприємства, забезпечення сприятливого психологічного клімату в колективі з урахуванням додаткового навантаження, спричиненого необхідністю здобуття цифрових компетентностей; з іншого, на суспільство через реалізацію форм соціальної діяльності підприємств, зокрема Impact-інвестування за різними напрямами та благодійність тощо.

Екологічна функція пов'язана з виконанням підприємством певних заходів і робіт, які орієнтовані на значне обмеження використання енергетичних ресурсів; обмеження викидів у навколишнє середовище тощо із застосуванням системи екологічного менеджменту з метою формування екологічно відповідальної поведінки і позиції суб'єктів мікроекономічної системи.

Висновки і перспективи подальших розробок. На основі узагальнення існуючих теоретичних підходів та базових положень концепції сталого розвитку на різних рівнях ієрархії з урахуванням глобалізаційних, інформатизаційних і цифрових перетворень розвинуто теоретичний базис збалансованого розвитку мікроекономічних систем. Встановлено чинники позитивного та негативного впливу процесів глобалізації на діяльність мікроекономічних систем. Для урахування у динаміці показників забезпечення мікроекономічних систем інфокомунікаційними технологіями і послугами та створюваного синергійного ефекту від їхнього використання локалізовані та зафіксовані сучасні закономірності розвитку мікроекономічних систем на засадах доступності, інтенсивності використання інформаційно-комунікаційні технологій і послуг та їх впливовості на цифрову грамотність суспільства та розвиток цифрової економіки. Виокремлені характерні економічні, еколого-енергетичні та соціальні відмінні особливості збалансованого розвитку мікроекономічних систем. Діяльність мікроекономічних систем у контексті збалансованого розвитку досліджується з позиції реалізації ними сукупності економічної, соціальної та екологічної функцій, що обумовлено необхідністю вирішення зовнішніх та внутрішніх проблем забезпечення якісного і стабільного розвитку в довгостроковій перспективі, зберігаючи динамічну рівновагу та спираючись на власні можливості.

Перспективи подальших розробок знаходяться в площині поглибленого дослідження актуальних питань, пов'язаних з екологізацією економічної діяльності підприємств сфер економічної діяльності, що надають послуги. Здебільшого це обумовлено недостатністю існуючих доробок вчених та невизначеністю впливовості діяльності таких підприємств на рівень екологізації економіки країни.

Література

1. Деркач М. І. *Еволюція економічної теорії сталого розвитку.* Збірник наукових праць ЛНТУ. 2010. Вип. 7 (28). Ч. 1. С. 144–159.
2. Мороз О. В. *Інституціональне забезпечення національних планів сталого розвитку та антикризового управління.* Вісник соціально-економічних досліджень : зб. наук. праць. 2020. № 2 (73). С. 9–26. DOI: https://doi.org/10.33987/vsed.2(73).2020.9-26.
3. Сідельникова Л. П. *Податковий механізм забезпечення сталого розвитку держави та регіонів.* Соціально-економічний розвиток регіонів у контексті міжнародної інтеграції. 2018. № 29 (18). Т. 2. С. 50–55.
4. Гросул В. А. *Теоретичні підходи щодо визначення сутності стійкого розвитку підприємства.* Сталий розвиток економіки. 2012. № 7. С. 104–107.
5. Іванчук К. О. *Стійкий економічний розвиток підприємства* : *теоретичне обґрунтування.* Економіка розвитку. 2014. № 3. С. 84–88. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecro_2014_3_19 (дата звернення: 09.01.2021).
6. Дойсан-Коровьонкова Н. В. *Сталий розвиток підприємства як процес та економічне явище: теоретичні аспекти.* Вісник соціально-економічних досліджень : зб. наук. праць. 2014. Вип. 2 (53). С. 48–55. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vsed_2014_2_10 (дата звернення: 09.01.2021).
7. Прохорова В. В. *Управління стійким розвитком підприємства як основа трансорфмаційних процесів.* Вісник економіки транспорту і промисловості. 2010. № 29. С. 364–370.
8. Безпарточний М. Г. *Забезпечення стійкого економічного розвитку державних підприємств.* Інноваційна економіка. 2019. № 5–6. С. 75–79. DOI: 10.37332/2309-1533.2019.5-6.9.
9. Demianchuk M., Bezpartochnyi M., Filipishyna L., Živitere M. *The model of achieving a*

balanced balance between economic efficiency and ecological-social responsibility of digitalized enterprise. Journal of Optimization in Industrial Engineering. 2021. Vol. 14. Issue 1. Pp. 63–70. DOI: https://doi.org/10.22094/JOIE.2020.677817.

10. Князєва О. А., Дойсан-Коровьонкова Н. В. *Переорієнтація телекомунікаційного підприємства на сталий тип розвитку.* Економіка. Менеджмент. Бізнес. 2015. № 2. С. 117–122.
11. Гусєва О. Ю., Хлевицька Т. Б., Марценюк Н. О. *Теоретичні та практичні підходи до обґрунтування інструментарію стратегічного управління сталим розвитком телекомунікаційного підприємства.* Економіка. Менеджмент. Бізнес. 2019. № 2 (28). С. 126–135. DOI: 10.31673/2415-8089.2019.020126.
12. Колотій В. О. *Особливість сталого розвитку підприємств торгівлі в умовах активізації інноваційної діяльності.* Збірник наукових праць Хмельницького кооперативного торговельно-економічного університету. 2011. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Znphktei/2011_2/statti_2/koloti/koloti.htm (дата звернення: 04.01.2021).
13. Bernow S., Klempner B., Magnin C. *From 'why' to 'why not'* : *Sustainable investing as the new normal.* URL: https://www.mckinsey.com/industries/private-equity-and-principal-investors/our-insights/from-why-to-why-not-sustainable-investing-as-the-new-normal (access date: 28.12.2020).
14. Eccles R. G., Kastapeli M. D. *The investing enlightenment* : *how principle and pragmatism can create sustainable value through ESG*. 2018. URL: http://www.statestreet.com/content/dam/statestreet/documents/Articles/The_Investing_Enlightenment.pdf (дата звернення: 22.12.2020).
15. Рогов Г. К. *Система фінансових механізмів корпоративного сталого розвитку : складові концепції.* Вісник соціально-економічних досліджень : зб. наук. праць. 2018. № 3 (67). С. 222–229. DOI: https://doi.org/10.33987/vsed.3(67).2018.222-229.

References

1. Derkach, M. I. (2010). *Evolution of economic theory of sustainable development* [Evoliutsiia ekonomichnoi teorii staloho rozvytku], Zbirnyk naukovykh prats LNTU, Vyp. 7 (28), Ch. 1, s. 144–159 [in Ukrainian]
2. Moroz, O. V. (2020). *Institutional support for national plans of sustainable development and anticrisis management* [Instytutsionalne zabezpechennia natsionalnykh planiv staloho rozvytku ta antykryzovoho upravlinnia], Socio-economic research bulletin, Vìsnik socìal'no-ekonomìčnih doslìdžen' (ISSN 2313-4569), No. 2 (73), s. 9–26. DOI: https://doi.org/10.33987/vsed.2(73).2020.9-26. [in Ukrainian]
3. Sidelnikova, L. P. (2018). *Tax mechanism for sustainable development of the state and regions* [Podatkovyi mekhanizm zabezpechennia staloho rozvytku derzhavy ta rehioniv], Sotsialno-ekonomichnyi rozvytok rehioniv v konteksti mizhnarodnoi intehratsii, No. 29 (18), T. 2, s. 50–55 [in Ukrainian]
4. Grosul, V. A. (2012). *Theoretical approaches to determining the essence of enterprise sustainable development* [Teoretychni pidkhody shchodo vyznachennia sutnosti stiikoho rozvytku pidpryiemstva], Stalyi rozvytok ekonomiky, No. 7, s. 104–107 [in Ukrainian]
5. Ivanchuk, K. O. (2014). *Sustainable economic development of the enterprise: theoretical substantiation* [Stiikyi ekonomichnyi rozvytok pidpryiemstva: teoretychne obhruntuvannia], Ekonomika rozvytku, No. 3, s. 84–88. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecro_2014_3_19 [in Ukrainian]
6. Doysan-Korovyonkova, N. V. (2014). *Sustainable enterprise development as a process and economic phenomenon: theoretical aspects* [Stalyi rozvytok pidpryiemstva yak protses ta ekonomichne yavyshche: teoretychni aspekty], Socio-economic research bulletin; Vìsnik socìal'noekonomìčnih doslìdžen' (ISSN 2313-4569), Vyp. 2 (53), s. 48–55. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vsed_2014_2_10 [in Ukrainian]
7. Prokhorova, V. V. (2010). *Management of enterprise sustainable development as a basis of transorption processes* [Upravlinnia stiikym rozvytkom pidpryiemstva yak osnova

transorfmatsiinykh protsesiv], Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti, No. 29, s. 364–370 [in Ukrainian]
8. Bezpartochnyi, M. G. (2019). *Ensuring sustainable economic development of state enterprises* [Zabezpechennia stiikoho ekonomichnoho rozvytku derzhavnykh pidpryiemstv], Innovatsiina ekonomika, No. 5-6, s. 75–79. DOI: 10.37332/2309-1533.2019.5-6.9 [in Ukrainian]
9. Demianchuk, M., Bezpartochnyi, M., Filipishyna, L., Živitere, M. (2021). *The model of achieving a balanced balance between economic efficiency and ecological-social responsibility of digitalized enterprise*. Journal of Optimization in Industrial Engineering, Vol. 14, Issue 1, pp. 63–70. DOI: https://doi.org/10.22094/JOIE.2020.677817.
10. Knyazeva, O. A., Doysan-Korovyonkova, N. V. (2015). *Reorientation of the telecommunication enterprise on sustainable type of development* [Pereoriientatsiia telekomunikatsiinoho pidpryiemstva na stalyi typ rozvytku], Ekonomika. Menedzhment. Biznes, No. 2, s. 117–122 [in Ukrainian]
11. Guseva, O. Yu., Khlevytska, T. B. & Martsenyuk, N. O. (2019). *Theoretical and practical approaches to substantiation of strategic management tools of telecommunication enterprise sustainable development* [Teoretychni ta praktychni pidkhody do obhruntuvannia instrumentariiu stratehichnoho upravlinnia stalym rozvytkom telekomunikatsiinoho pidpryiemstva], Ekonomika. Menedzhment. Biznes, No. 2 (28), s. 126–135. DOI: 10.31673/2415-8089.2019.020126 [in Ukrainian]
12. Kolotiy, V. O. (2011). *Peculiarities of trade enterprises sustainable development in the conditions of innovative activity intensification* [Osoblyvist staloho rozvytku pidpryiemstv torhivli v umovakh aktyvizatsii innovatsiinoi diialnosti], Zbirnyk naukovykh prats Khmelnytskoho kooperatyvnoho torhovelno-ekonomichnoho universytetu. Retrieved from: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Znphktei/2011_2/statti_2/koloti/koloti.htm [in Ukrainian]
13. Bernow, S., Klempner, B., Magnin, C. (2017). *From 'why' to 'why not': Sustainable investing as the new normal.* Retrieved from: https://www.mckinsey.com/industries/private-equity-and-principal-investors/our-insights/from-why-to-why-not-sustainable-investing-as-the-new-normal.
14. Eccles, R. G., Kastapeli, M. D. (2018). *The investing enlightenment: how principle and pragmatism can create sustainable value through ESG*. Retrieved from: http://www.statestreet.com/content/dam/statestreet/documents/Articles/The_Investing_Enlightenment.pdf.
15. Rohov, H. K. (2018). *The system of financial mechanisms for corporate sustainable development: the concept components* [Systema finansovykh mekhanizmiv korporatyvnoho staloho rozvytku: skladovi kontseptsii], Socio-economic research bulletin; Vìsnik socìal'noekonomìčnih doslìdžen' (ISSN 2313-4569), No. 3 (67), s. 222–229. DOI: https://doi.org/10.33987/vsed.3(67).2018.222-229 [in Ukrainian]

Стаття надійшла до редакції 14.01.2021. Прийнята до публікації 29.01.2021.